

Ion Ristea

DREPT PENAL
PARTEA SPECIALĂ
Volumul I

ION RISTEA

**DREPT PENAL
PARTEA SPECIALĂ**

Volumul I

Universul Juridic

București

-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RISTEA, ION

Drept penal : partea specială / Ion Ristea. - București :
Universul Juridic, 2014-

2 vol.

ISBN 978-606-673-488-2

Vol. 1. - 2014. - Bibliogr. - ISBN 978-606-673-489-9

343(498)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

TITLUL I

INFRAȚIUNI CONTRA PERSOANEI

Aspecte generale

Reglementarea infracțiunilor contra persoanei în noul Cod penal, se deosebește de reglementarea aceleiași materii în Codul penal de la 1968, sub aspectul sistematizării materiei, al formulării unor norme de incriminare ca și prin sancțiunile prevăzute în cadrul fiecărei norme de incriminare.

Noul Cod penal a inclus infracțiunile contra persoanei în Titlul I, spre deosebire de Codul penal de la 1968, unde aceste infracțiuni fac parte din Titlul II, fiind grupate distinct după titlul privind infracțiuni contra siguranței statului¹.

Prin urmare, în concepția noului Cod penal, infracțiunile prin care se aduce atingere persoanei și drepturilor acesteia dețin un loc prioritar, sub aspectul sistematizării, renunțându-se astfel la structura codurilor penale anterioare (Codul penal din 1936; Codul penal din 1968), care acordau atenție primordială infracțiunilor care aduc atingere statului. Această structură se regăsește la majoritatea codurilor europene recente (Austria, Spania, Franța, Portugalia etc.) și reflectă concepția actuală privind locul persoanei și al drepturilor și libertăților acesteia în ierarhia valorilor care se bucură de protecție, inclusiv prin mijloace penale².

Titlul I al părții speciale cuprinde infracțiunile contra persoanei și este structurat în nouă capitole: Capitolul I – Infracțiuni contra vieții (art. 188 – art. 192); Capitolul II – Infracțiuni contra integrității corporale sau sănătății (art. 193 – art. 198); Capitolul III – Infracțiuni săvârșite asupra unui membru de familie (art. 199 – art. 200); Capitolul IV – Agresiuni asupra fătului (art. 201 – art. 202); Capitolul V – Infracțiuni privind obligația de asistență a celor aflați în primejdie (art. 203 – art. 204); Capitolul VI – Infracțiuni contra libertății persoanei (art. 205 – art. 208); Capitolul VII – Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209 – art. 217); Capitolul VIII – Infracțiuni contra libertății și integrității sexuale (art. 218 – art. 223); Capitolul IX – Infracțiuni ce aduc atingere domiciliului și vieții private (art. 224 – art. 227).

Aspecte comune infracțiunilor contra persoanei

1. Obiectul infracțiunilor

a) *Obiectul juridic generic* comun tuturor infracțiunilor contra persoanei îl constituie ansamblul relațiilor sociale a căror formare, desfășurare și dezvoltare sunt condiționate de

¹ G. Antoniu (coordonator), *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 11.

² V. Dobrinou și colaboratorii, *Noul Cod penal comentat*, vol. II, *Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 8.

existența persoanei umane, având în vedere totalitatea atributelor sale (viața, integritatea corporală, sănătatea și libertatea persoanei, libertatea vieții sexuale, demnitatea). Ocrotirea acestei valori sociale este foarte importantă deoarece societatea și nici realizările acesteia, nu pot fi concepute fără existența omului.

În general, infracțiunile contra persoanei reprezintă un grad generic ridicat de pericol social, determinat pe de o parte de importanța relațiilor sociale ce constituie obiectul protecției penale și de urmările grave pe care le pot avea pentru societate săvârșirea acestor infracțiuni, iar pe de altă parte de faptul că infracțiunile contra persoanei se realizează de obicei prin folosirea unor mijloace sau procedee violente și cu o frecvență mai ridicată, deseori, în raport cu alte categorii de infracțiuni¹.

b) Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale referitoare la fiecare din atributele esențiale ale persoanei (viața, integritatea corporală, libertatea etc.) și privite ca drepturi absolute ale acesteia, opozabile tuturor, erga omnes². Prin aceste drepturi, care sunt inseparabile de persoana omului, este garantată și se ocrotește personalitatea umană atât sub aspect fizic, material împotriva faptelor care aduc atingere existenței ființei umane ori integrității sale corporale, cât și sub aspectul drepturilor persoanei de a se manifesta în mod liber în societate cu respectarea atributelor personalității sale (libertatea de a acționa, inviolabilitatea sexuală, a secretului etc.).

c) Obiectul material al infracțiunilor contra persoanei îl constituie de regulă corpul omenesc, asupra căruia acționează subiectul activ, indiferent dacă acesta aparține unei persoane tinere sau în vârstă, se află sau nu în plenitudinea facultăților fizice sau psihice; trebuie însă să fie întotdeauna vorba despre o persoană în viață, iar această persoană să fie întotdeauna alta decât făptuitorul. La unele infracțiuni obiectul material este reprezentat de alte bunuri: domiciliul sau bunurile distruse (violarea de domiciliu - art. 224), sediul profesional (violarea sediului profesional - art. 225), suportul de hârtie, magnetic or digital pe care se fixează, se înregistrează, se copiază datele filmate, ascultate, înregistrate (violarea vieții private - art. 226).

Următoarele infracțiuni din acest titlu nu au obiect material: lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate (art. 203), împiedicarea ajutorului (art. 204), lipsirea de libertate în mod ilegal [art. 205 alin. (1) și (2)], amenințarea (art. 206), șantajul (art. 207) în anumite condiții, supunerea la muncă forțată sau obligatorie (art. 212), proxenetismul [art. 213 alin. (1)], exploatarea cerșetoriei [art. 214 alin. (1)], folosirea unui minor în scop de cerșetorie (art. 215), folosirea serviciilor unei persoane exploatate (art. 216) în anumite condiții, coruperea sexuală a minorilor [art. 221 alin. (3) și (4)], racolarea minorilor în scopuri sexuale (art. 223) și divulgarea secretului profesional (art. 227).

2. Subiecții infracțiunilor

a) Subiectul activ nemijlocit (autor) al infracțiunilor contra persoanei poate fi de regulă orice persoană care îndeplinește condițiile generale privind răspunderea penală. Există însă și infracțiuni sau variante ale acestora, în cazul cărora legea cere ca subiectul

¹ V. Dongoroz, și colaboratorii, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, *Partea specială*, Ed. Academiei, București, 1971, p. 171.

² A. Boroi, *Drept penal, Partea specială*, Curs universitar, Ed. C.H. Beck, București 2011, p. 20; O. Loghin, T. Toader, *Drept penal român, Partea specială*, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., București 2000, p. 34; C. Bulai, *Manual de drept penal*, Ed. All Beck, București 1998, p. 86.

activ să aibă o anumită calitate (subiect activ circumstanțiat), acestea fiind următoarele: art. 197 (rele tratamente aplicate minorului), art. 199 (violența în familie), art. 200 (uciderea ori vătămarea nou-născutului), art. 210 alin. (2) (traficul de persoane), art. 211 alin. (2) (traficul de minori), art. 214 alin. (2) (exploatarea cerșetoriei), art. 218 alin. (3) lit. a) și b) (violul), art. 220 alin. (3) și (4) (actul sexual cu un minor), art. 221 alin. (2) lit. a) și b), alin. (3) și (4) (coruperea sexuală a minorilor), art. 222 (racolarea minorilor în scopuri sexuale) și art. 227 (divulgarea secretului profesional).

Infrațiunile din această categorie sunt susceptibile de participare (pluralitate de subiecți activi), fie participare proprie, fie participare improprie. Participația nu este posibilă în cazul infracțiunilor neintenționate ori sunt posibile numai anumite forme de participare (de pildă, coautoratul nu este posibil decât în cazul infracțiunilor intenționate și care nu se săvârșesc în persona propria).

b) Subiectul pasiv al infracțiunilor contra persoanei poate fi orice persoană fizică în viață. Excepția de la această regulă o face infracțiunea de violare a sediului profesional (art. 225), unde subiectul pasiv poate fi și o persoană juridică, precum și infracțiunile reglementate în Capitolul IV – „Agresiuni asupra fătului” (art. 201 – întreruperea cursului sarcinii” și art. 202 – „Vătămarea fătului”, în cazul cărora subiectul pasiv este fătul.

La următoarele infracțiuni sau variante ale acestora, legea cere ca subiectul pasiv să fie circumstanțiat (calificat): art. 189 lit. g) (omorul calificat), art. 191 alin. (2) și (3) (determinarea sau înlesnirea sinuciderii), art. 197 (rele tratamente aplicate minorului), art. 199 (violența în familie), art. 200 (uciderea sau vătămarea nou-născutului de către mamă), art. 201 (întreruperea cursului sarcinii), art. 202 (vătămarea fătului), art. 203 (lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate), art. 204 (împiedicarea ajutorului), art. 211 (traficul de minori), art. 213 alin. (3) (proxenetismul), art. 214 (exploatarea cerșetoriei), art. 218 alin. (3) lit. a), b), c) (violul), art. 219 alin. (2) lit. a), b), c) (agresiunea sexuală), art. 220 (actul sexual cu un minor), art. 221 (coruperea sexuală a minorilor) și art. 222 (racolarea minorilor în scopuri sexuale).

În toate cazurile, subiectul pasiv este o persoană asupra căreia se exercită acțiunea sau inacțiunea subiectului activ și care suferă consecințele acțiunii sau inacțiunii subiectului activ.

3. Locul și timpul săvârșirii infracțiunii

De regulă, locul și timpul săvârșirii unei infracțiuni contra persoanei nu influențează existența infracțiunii, dar pot fi avute în vedere de către instanța de judecată, cu prilejul individualizării pedepsei, în măsura în care aceste împrejurări au influențat pericolul concret al faptei săvârșite. La unele infracțiuni locul și timpul infracțiunii sunt menționate explicit fie în conținutul de bază, fie în conținutul calificat al infracțiunii, sub denumirea de elemente circumstanțiale. Aceste elemente circumstanțiale, cu relevanță în ce privește locul și timpul săvârșirii infracțiunii le întâlnim, de exemplu la infracțiunile prevăzute în art. 200 alin. (1) și (2), art. 202 alin. (3) și (4), art. 224 alin. (2), art. 225 alin. (2) etc.

4. Structura și conținutul juridic cuprinde situația premisă și conținutul constitutiv.

A. Situația premisă

În cazul unor infracțiuni contra persoanei există și situație premisă constând din existența unor realități anterioare săvârșirii faptei incriminate și pe fondul cărora se desfășoară acțiunea ilicită cum ar fi, de pildă, existența unui om în viață în cazul infracțiunii

de lovire, vătămare corporală, loviri sau vătămări cauzatoare de moarte, sau existența unei stări de graviditate a victimei, în cazul întreruperii cursului sarcinii, sau existența unei nașteri recente, în caz de pruncucidere, existența unui domiciliu, în caz de violare de domiciliu, existența unei corespondențe, convorbiri sau comunicări, în caz de violare a secretului corespondenței, și alte situații care vor fi prezentate cu prilejul analizei fiecărei infracțiuni.

B. Conținutul constitutiv cuprinde latura obiectivă și latura subiectivă.

a) Latura obiectivă cuprinde: elementul material, cerințe esențiale, urmarea imediată și legătura de cauzalitate.

- **Elementul material** al infracțiunilor contra persoanei se realizează în cele mai frecvente cazuri, prin *acțiuni* foarte variate: ucidere, lovire, amenințare, act sexual, pătrundere, hărțuire sexuală etc. Există infracțiuni la care elementul material se realizează *numai prin acțiune*, ca de pildă: violul, amenințarea, șantajul, hărțuirea; în cazul altor infracțiuni elementul material poate consta și într-o *inacțiune*, ca de exemplu: omorul, uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârșit de mamă, uciderea din culpă, vătămarea corporală din culpă etc.).

Mijloacele de săvârșire a faptei nu prezintă în general relevanță pentru existența infracțiunilor contra persoanei, însă, în unele cazuri, folosirea anumitor mijloace condiționează, fie existența în formă simplă (violența sau amenințarea, în cazul șantajului), fie existența unei forme mai grave (mijloace care pun în pericol viața mai multor persoane, în cazul omorului calificat).¹

De asemenea, locul sau timpul săvârșirii faptei condiționează uneori existența infracțiunii, fie în formă simplă, fie în formă calificată (de exemplu: în public – în cazul perversiunii sexuale sau în timpul nopții – în cazul violării de domiciliu).

- **Cerințe esențiale.** În cazul unor infracțiuni contra persoanei, elementul material se întregește cu anumite cerințe esențiale care condiționează existența infracțiunii (ex. uciderea la cererea victimei, uciderea ori vătămarea nou născutului de către mamă, folosirea unui minor în scop de cerșetorie etc.).²

- **Urmarea imediată** la toate infracțiunile contra persoanei este prevăzută expres sau implicit în textul de incriminare și constă fie în producerea unui rezultat (moartea persoanei, vătămarea integrității corporale sau a sănătății persoanei etc.), fie într-o stare de pericol pentru valoarea socială ocrotită (amenințarea, șantajul etc.).

- **Legătura de cauzalitate** între acțiunile sau inacțiunile comise de subiectul activ și urmarea imediată există în cazul tuturor infracțiunilor contra persoanei, considerate infracțiuni de rezultat. În cazul infracțiunilor de pericol raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei, fiind suficientă executarea elementului material.

b) Latura subiectivă cuprinde elementul subiectiv și cerințe esențiale.

- **Elementul subiectiv.** Forma de vinovăție pentru cele mai multe infracțiuni contra persoanei este *intenția*, cu ambele modalități: directă sau indirectă (ex: omorul, uciderea la cererea victimei, lovirea sau alte violențe etc.). Sunt însă și infracțiuni contra persoanei la

¹ I. Pascu, M. Gorunescu, *Drept penal, Partea specială*, ediția a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 79.

² G. Antoniu (coordonator), *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 21.

care forma de vinovăție prevăzută de lege este *culpa* (uciderea din culpă, vătămarea corporală din culpă).

Alte infracțiuni de același gen sunt comise cu *praeterintenție* (lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte).

Forma de vinovăție cu care a acționat făptuitorul și modalitatea corespunzătoare fiecărei forme prezintă importanță atât pentru încadrarea juridică a faptei, cât și pentru stabilirea pedepsei.

- **Cerințe esențiale** privesc de regulă mobilul și scopul.

Mobilul care a determinat săvârșirea infracțiunilor contra persoanei, nu prezintă relevanță pentru existența infracțiunii, ci doar pentru dozarea pedepsei. Numai pe cale de excepție, mobilul constituie o cerință esențială a laturii subiective la unele variante agravate ale infracțiunii (ex.: omorul calificat săvârșit din interes material).

Scopul săvârșirii infracțiunilor, ca o componentă a laturii subiective, de principiu, prezintă relevanță în stabilirea pericolului social concret al faptei și individualizarea sancțiunii¹.

Sunt însă și infracțiuni din această categorie care se caracterizează prin existența unui scop special urmărit de făptuitor (ex.: scopul dobândirii în mod injust a unui folos nepatrimonial pentru sine sau pentru altul, în cazul infracțiunii de șantaj). În cazul altor infracțiuni, scopul prevăzut în norma de incriminare caracterizează variantele agravate ale infracțiunii. De pildă, omorul săvârșit „pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la tragerea la răspundere penală sau de la executarea unei pedepse” ori „pentru a înlesni sau a ascunde săvârșirea altei infracțiuni” este încadrat la omor calificat.

5. Forme. Modalități. Sancțiuni

A. Formele infracțiunii

Această categorie de infracțiuni sunt, cu puține excepții, infracțiuni comise. La aceste infracțiuni pot fi concepute și efectuate acte care să constituie forme de activitate infracțională imperfectă, adică acte de pregătire și tentativă².

În ceea ce privește infracțiunile omisive, nu sunt susceptibile de tentativă, dar se pot efectua și în privința lor unele acte de pregătire.

a) Actele pregătitoare, deși posibile la majoritatea infracțiunilor contra persoanei, totuși nu sunt incriminate, iar în unele cazuri se absorb în tentativă (ex.: lipsirea de libertate în mod ilegal).

b) Tentativa, posibilă la aproape toate infracțiunile contra persoanei (săvârșite cu intenție), este sancționată numai la unele dintre acestea (ex.: omor, omor calificat, vătămarea corporală, lipsire de libertate în mod ilegal, violul, agresiune sexuală etc.). Tentativa, de exemplu, nu este incriminată în cazul infracțiunilor prevăzute în art. 212, 214, 215 C. pen.

c) Consumarea infracțiunilor contra persoanei are loc în momentul producerii rezultatului socialmente periculos (urmarea imediată) așa cum este descris în norma de incriminare (rezultatul vătămător sau starea de pericol). Majoritatea infracțiunilor contra

¹ I. Ristea, *Regimul circumstanțelor în dreptul penal român*, Ed. C.H. Beck, București, 2009, p. 106.

² V. Dongoroz și colaboratorii, *Explicații teoretice ale Codului penal român*, vol. III, *Partea specială*, Ed. Academiei Române, București, 1971, p. 176.

persoanei sunt infracțiuni simple, în sensul că pentru consumarea acestora elementul material nu trebuie să dureze în timp, cu unele excepții, ca de pildă: lipsirea de libertate în mod ilegal, sclavia, când se săvârșește în modalitatea „ținerea unei persoane în stare de sclavie”.

d) Epuizarea, ca formă de săvârșire poate exista și la unele infracțiuni contra persoanei. De pildă, în cazul infracțiunii de lovire, vătămare corporală, loviri și vătămări cauzatoare de moarte, activitatea infracțională poate lua forma unei activități continue atunci când această activitate se prelungește în timp prin natura ei și după momentul consumării prin amplificarea urmării imediate, ori în cazul infracțiunii continuate sau a infracțiunii progresive. În acest caz activitatea infracțională contra persoanei se prezintă ca o activitate repetată cu aceeași rezoluție delictuoasă și împotriva aceleiași subiect pasiv. În această situație, momentul epuizării este acela al încetării acțiunii sau inacțiunii, în cazul infracțiunii continue sau al ultimei acțiuni componente, în cazul infracțiunii continuate.

La unele infracțiuni contra persoanei urmarea imediată se poate amplifica fără intervenția autorului, prin adăugarea unor noi urmări celor inițiale (infracțiuni progresive). În acest caz, momentul epuizării va fi acela al încetării oricăror urmări subsecvente activității infracționale¹.

B. Modalități

a) Modalități normative

Această categorie de infracțiuni pot fi incriminate sub numeroase modalități normative: simple, calificate (atenuate sau agravate).

b) Modalități de fapt

Fiecare modalitate normativă poate cunoaște la rândul său o varietate de modalități faptice de realizare concretă, determinate de împrejurările concrete în care fapta a fost comisă, de mijloacele folosite, în raport cu locul și timpul, cu relațiile dintre infractor și victimă, cu mobilul, putând defini săvârșirea faptei².

C. Sancțiuni. Pedepsa principală prevăzută pentru fiecare infracțiune, în norma de incriminare, diferă de la o faptă la alta în raport cu obiectul juridic special și importanța valorii sociale ocrotite. Pedepsa principală cea mai severă, detențiunea pe viață, este prevăzută de lege în cazul infracțiunii de omor calificat, alternativă cu pedeapsa închisorii de la 15 la 25 de ani. În cazul celorlalte infracțiuni, pedeapsa principală a închisorii, variază, în limitele stabilite de textul incriminator, în funcție de atributul persoanei vătămate prin comiterea faptei, cât și de întinderea și gravitatea urmării imediate.

În cazul infracțiunilor cu un grad de pericol social mai redus (loviri sau alte violențe, vătămarea corporală din culpă, amenințarea, hărțuirea sexuală) legiuitorul a prevăzut pedeapsa închisorii alternativă cu pedeapsa amenzii.

Pentru infracțiunile cu un grad sporit de pericol social, norma de incriminare a prevăzut, pe lângă pedeapsa principală și pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi.

¹ G. Antoniu (coordonator), *Explicații preliminare ale noului Cod penal*, vol. III, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 22.

² A. Boroi, *Drept penal. Partea specială*, Curs universitar, Ed. C.H. Beck, București 2011, p. 22.

6. Aspecte procesuale

Acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, pentru majoritatea infracțiunilor contra persoanei, însă în cazul unora dintre infracțiunile contra persoanei acțiunea penală poate fi pusă în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate: lovirea sau alte violențe (art. 193); vătămare corporală din culpă (art. 196); amenințarea (art. 206); hărțuirea (art. 208); violul [art. 218 alin. (1) și (2)]; agresiunea sexuală [art. 219 alin. (1)]; hărțuire sexuală (art. 223); violarea de domiciliu (art. 224); violarea sediului profesional (art. 225); divulgarea secretului profesional (art. 227). În alte cazuri, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare atât din oficiu, cât și la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, ca de pildă: violența în familie (art. 199 C. pen.).

Împăcarea părților are ca efect înlăturarea răspunderii penale.